

І. В. ГРОВСЬКА (викладач)

Донецький національний технічний університет

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Висвітлюються основні характеристики громадянської соціалізації студентів вищого навчального закладу. Громадянська соціалізація студентської молоді розглядається як частина професійної й загальної культури майбутнього спеціаліста, яка покликана забезпечити його активну участь у розбудові демократичного суспільства в Україні. Охарактеризовані основні проблеми, що впливають на ефективність здійснення громадянської соціалізації, а також роль освіти в сучасному процесі становлення громадянина-патріота, толерантної, відповідальної та активної особистості.

Ключові слова: громадянськість, соціалізація громадянська соціалізація, громадянське виховання.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі суспільного розвитку відбуваються значні зміни, які вимагають від молоді не лише досягнення високих освітніх стандартів, а й наявності такої інтегративної якості, як стійка громадянська позиція. Відтак, громадянська соціалізація студентської молоді в сучасному суспільстві визначається пріоритетним завданням системи вищої освіти. На значущості громадянських цінностей для студентської молоді, на необхідності формування особистості майбутнього фахівця зі стійкою громадянською позицією наголошується також у Законі України “Про освіту”, в Державній програмі “Освіта (Україна XXI століття)”, Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, Концепції громадянської освіти, Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності тощо.

Аналіз досліджень та публікацій Проблеми соціалізації студентської молоді розглядають багато вітчизняних та зарубіжних науковців, серед них: Г. Андреева, О. Газман, М. Галагузова, Н. Заверико, І. Зверева, А. Капська, Н. Лавриченко, А. Мудрик, С. Савченко, С. Харченко та ін. Питання громадянської соціалізації молоді вивчалися О. Бабкіною, М. Бабкіною, П. Вербицькою, Ю. Олексіною, О. Плометун, Н. Чернухою, О. Сухомлинська та ін. Різним аспектам соціалізації особистості в процесі взаємодії викладачів і студентів в контексті освітнього середовища вищого навчального закладу присвячено роботи О. Безпалько, Н. Коляди, Т. Кочубей, О. Кузьменко, Л. Міщик, С. Омельченко, А. Рижанової, Л. Штефан й ін.

Зазначені дослідження створюють достатньо повне уявлення про цілі, шляхи, механізми, результати громадянської соціалізації учнівської та студентської молоді, визначають апробовані практикою основні засоби педагогічного впливу на цей процес. Разом з тим, поза увагою сучасних дослідників поки що залишається така категорія студентської молоді як студенти ВТНЗ. Процеси їх громадянської соціалізації не отримали ще своєї наукової інтерпретації.

Метою статті є висвітлення основних характеристик громадської соціалізації студентів вищого технічного навчального закладу в сучасних умовах українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Особливе значення процес громадянської соціалізації має в системі освіти, зокрема у вищій школі, що пояснюється специфікою студентства як особливої соціально-демографічної групи, якій притаманний значний виховний і інтелектуальний потенціал. Ця соціальна група здатна за короткий проміжок часу сформувати у своїх членів стійкі психологічні установки, які визначають динаміку розвитку і громадянську спрямованість особистості на подальше життя. Разом з тим, під впливом негативних соціокультурних факторів, а також у зв'язку з недостатнім життєвим досвідом та рівнем загальної культури, частина студентів відрізняється слабкою громадською активністю, стає сприйнятливою до негативних впливів і може бути втягнута у деструктивну асоціальну діяльність. У зв'язку з цим, формування громадянськості студентської молоді, їхня підготовка до активної творчої соціально значущої, наповненої особистісним сенсом, життєдіяльності стає найважливішим складником та чинником розвитку суспільства, держави, особистості. Основними напрямками державної політики, яка визначає сутнісні характеристики громадянської соціалізації молоді, стали принципи гуманістичної педагогіки, сформульовані у Законі “Про освіту”, у Державній програмі “Освіта (Україна XXI століття)”, Національній доктрині розвитку

освіти України у ХХІ столітті, Концепції громадянської освіти, Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, Національній програмі виховання тощо.

З'ясування сутнісних характеристик громадянської соціалізації вимагає перш за все визначення таких понять як “громадянськість”, “соціалізація” та “громадська соціалізація”.

Із соціально-педагогічної точки зору громадянськість розглядається як інтегративна якість особистості яка характеризується ціннісним ставленням до держави, народу, до себе як громадянина. Усвідомлення прав і обов'язків дозволяє людині відчувати себе юридично, морально й політично дієздатною, спроможною компетентно впливати на розбудову демократичного громадянського суспільства [3].

Громадянськість – духовно-моральна цінність, світоглядно-психологічна характеристика людини, що зумовлена її державною самоідентифікацією, усвідомленням належності до конкретної країни. З ним пов'язане більш або менш лояльне ставлення людини до встановлених у державі порядків, законів, інституцій влади, відчуття власної гідності, знання і повага до прав людини, чеснот громадянського суспільства, готовність та вміння домагатися дотримання власних прав та обов'язків [5].

Сучасні українські педагоги П. Вербицька, О. Сухомлинська, П. Ігнатенко, І. Бех у своїх роботах підкреслюють, що громадянськість є багатоаспектним поняттям. Громадянськість – це фундаментальна духовно-моральна якість, світоглядна і психологічна характеристика особистості, що має культурологічні засади. О. Сухомлинська та її творчий колектив розкрили три моделі формування громадськості: партисипативну, когнітивно-розвивальну, репрезентативну. Також розроблено Концепцію громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності.

Становлення громадянськості відбувається в процесі виховання й соціалізації особистості, де проходить закріплення первинних навичок участі в суспільному житті, моделювання ситуацій соціальної поведінки, що дозволяють реалізовувати громадянські права і свободи в малому та великому соціумі.

Соціалізація – це процес послідовного входження індивіда в суспільне життя, що супроводжується засвоєнням та відтворенням соціального досвіду, внаслідок взаємодії людини зі стихійними та цілеспрямовано створюваними умовами життя на всіх вікових етапах [1].

Розрізняють дві стадії соціалізації. Первинна відбувається в дитинстві. При цьому особистість стає членом суспільства та засвоює культурні цінності та норми поведінки. Вторинна стадія соціалізації дозволяє відокремити трансформації особистості в пізніший період від процесу засвоєння нею елементарних соціальних навичок у дитинстві.

До типів соціалізації належать:

- політична;
- етнокультурна;
- гендерна;
- культурна;
- професійна.

Сутність соціалізації полягає в тому, що вона – процес і результат розвитку та самозміни людини під час набуття нею соціального досвіду [1].

Одним з аспектів соціалізації є громадянська соціалізація. Це складне поняття, яке пов'язано як із загальною дефініцією – “соціалізація”, так із феноменом “громадянськість”, який розуміється як інтегративна якість особистості, що об'єднує увесь спектр світовідчужань, які виникають у процесі відносин у різних сферах життя та діяльності, усвідомлене бажання і розвинене вміння жити для Батьківщини. Процес громадянської соціалізації потребує більших організаційних зусиль, ніж інші види соціалізації. Цінності громадянського суспільства не очевидні, тому потребують серйознішого, глибшого усвідомлення.

Громадянська соціалізація – це процес і результат формування у студентів сукупності таких особистих якостей як орієнтація на суспільні норми і етичні цінності в усіх сферах життя, усвідомлена законслухняність, вміння відстоювати свої громадянські права і виконувати обов'язки, політична активність, постійне прагнення нарощувати і реалізовувати свій творчий потенціал на благо суспільства.

Аналіз літератури стосовно проблеми громадянської соціалізації дозволив окреслити ті ключові проблеми, які виникають в її процесі – громадянськість, особливості її розвитку в структурі особистісного розвитку людини; громадянська позиція і громадянська компетенція особистості,

педагогічні засади їх становлення; громадянська культура й особливості формування її основ; феномен громадянської ідентичності та проблеми її розвитку в сучасній студентській молоді.

Висновки. Виявлено, що громадянська соціалізація органічно пов'язана з патріотичним вихованням студентів і взагалі національним, єдність яких виявляється загальною метою – формування громадянина-патріота своєї Вітчизни, який володіє базовими основами національної культури та вітчизняної історії, вищими морально-духовними якостями, здатного реалізувати їх для розвитку й укріплення суспільства та держави. Подальшого вивчення потребує процес громадянської соціалізації студентів вищих технічних навчальних закладів та ролі системи освіти у створенні соціально-педагогічних умов підтримки цього процесу.

Список використаної літератури

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: [навч. посіб.] / О.В. Безпалько. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.
2. Бех В.П. Соціальна робота і формування громадянського суспільства: [монографія] / В.П. Бех, М.П. Лукашевич, М.В. Туленков. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. – 599 с.
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / [за заг. ред. проф. І.Д. Звереві]. – К.: Універсум, 2012. – 536 с.
4. Концепція громадянського виховання особистості // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2000. – № 22. – С. 7–21
5. Концепція громадянської освіти в Україні // Шлях освіти. – 2001. – №1. – С. 26–31.
6. Міщик Л.Г. Соціальна педагогіка / Л.Г. Міщик. – К.: ІЗМН, 1997. – 140 с.
7. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: [навч. посіб.]. – К.: Центр навч. літ-ри, 2003. – 140 с. – (Табл.)
8. Соціальна робота в Україні: навч. посіб. для студентів вищих пед. навч. закл. / [І.Д. Зверева, О.В. Безпалько, О.І. Янкович та ін.; ред.: І.Д. Зверева, Г.М. Лактіонова]. – К.: Наук. світ, 2003. – 234 с. – (Луган. держ. пед. ун-т ім. Т. Шевченка, Християн. Дитячий фонд).
9. Сухомлинська О. Ідеї громадянськості й школа в Україні / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 1999. – №4. – С. 20-25.

Стаття надійшла до редакції 01.03.2014

И. В. Гировская

Донецкий национальный технический университет

Сущностные характеристики гражданской социализации студентов высших учебных заведений

Статья посвящена изучению основных характеристик гражданской социализации студентов высших учебных заведений. Гражданская социализация студенческой молодежи рассматривается как часть профессиональной и общей культуры будущего специалиста, которая должна обеспечить его активное участие в создании демократического общества в Украине. Охарактеризованы основные проблемы, которые влияют на эффективность процесса гражданской социализации студента, а также изучена роль образования в воспитании гражданина-патриота, терпимой, ответственной и активной личности.

Ключевые слова: *гражданская социализация, гражданское воспитание, гражданственность.*

I. Girovskaya

Donetsk National Technical University

The Concept of University Students' Civic Socialization

The article defines the concept of civic socialization, analyses the essence of the university students' civic socialization process. Students' civic socialization is defined as a significant element of higher education as well as the main component in the successful democratic development in Ukraine, creating tolerant, responsible and civic-minded citizens. This paper focuses on the major issues which influence the process of students' civic socialization. A theoretical conception of socialization, as identified in the literature, was outlined. Socialization is the process by which human infants begin to acquire the skills necessary to perform as a functioning member of their society, and is the most influential learning process one can experience. Many scientists say socialization essentially represents the whole process of learning throughout the life course and is a central influence on the behaviour, beliefs, and actions of adults as well as of children. Two major types of socialization can be distinguished. Primary socialization for a child is

very important because it sets the ground work for all future socialization. Primary Socialization occurs when a child learns the attitudes, values, and actions appropriate to individuals as members of a particular culture. It is mainly influenced by the immediate family and friends. Secondary socialization refers to the process of learning to behave as a member of a smaller group within the larger society. Secondary socialization takes place outside the home. It is where children and adults learn how to act in a way that is appropriate for the situations they are in. Secondary Socialization is usually associated with teenagers and adults, and involves smaller changes than those occurring in primary socialization. Such examples of Secondary Socialization are entering a new profession or relocating to a new environment or society. By studying civic socialization, universities can begin to effectively influence engagement patterns of students and thus of the citizenry at large. As civil society continues to decline, understanding the causal mechanisms behind education and how it relates to engagement levels will become increasingly more significant. If we can better understand civic socialization then we can produce better engaged citizens. Hidden in the process of education and socialization in the casual key to creating these more engaged and informed citizens that a democratic society needs.

Key words: *civic socialization, civic education, civic consciousness.*